

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

174025

Trate

BESEDA

v

slavni spomin na slovstvene zasluge pokojnega
kneza in škofa Lavantinskega

Antona Martina Slomška.

Govoril

FRANČIŠK KOSAR,

špiritval v Marburškem semenišu,

o shodu

MARBURŠKE ČITAVNICE

26. oktobra 1862.

(Čisti znesek v prid semeniške cerkve v Marburgu.)

V LJUBLJANI.

Natisnil Jožef Blaznik.

174025

174025

7 489/1962

Z: Niko Krabl, Moravor

12. 5. 1961

Z veseljem sem vselej stopil v Vašo slavno družbo, častiti gospodje! in Vaši domorodni pomenki in Vaše pesmice mile so bile vselej po poklicnih trudih mojemu sercu sladko počivališče; ali dnes, ko sem se bližal dvorani, so prevzemali občutki serce moje, katerih britkost se popisati ne dá, in kateri mi zdaj, ko na leci stojim in Vaš zbor pregledujem, besedo na jeziku zadušujejo. Sicer se Vas je zbralo obilno, tako da še nikdar ne toliko, in vender se zdi meni in gotovo tudi Vam, kakor da bi bila prazna vsa dvorana in v njej tihota in otožnost mertvaška. Gledam — in gledam; ali enega pogrešam med Vami, katerega prihod smo pri vsaki besedi s hrepenečim srcem pričakovali, nad katerega pričujočnostjo smo se po otroško razveseljevali, čigar besede smo kakor zlate zerna v globocini serca shranjevali in pri čigar rodoljubji smo se kakor pri žarkih poldnevnega solnca tako prijazno ogrevali. Tega enega pogrešamo, in zdi se nam, kakor da bi bila čitavnica naša postala vdova samica. Kdo je te mož, častiti gospodje! katerega beseda je imela toliko moč čez naše serca? — kdo je mož, čigar zgubo tako britko obžaluje naša čitavnica? — kdo je mož, čigar ime je tako daleč slovelo, da žalostni glasi podravskega bregov odmevajo na bregih jadranskih, in da žalovanje Pohorja jek dobiva od snežnikov Triglavskih? Te mož preslavni so Anton Martin Slomšek, zdaj v Bogu počivajoči knez in vladika Lavantinski, mešnik po sercu Božjem, pisatelj Slovincov naj glasovitiši, rodoljub naj iskrenejši, ud, dobrotnik in posebni podpornik naše čitavnice, zvezda naj svitlejša na obnebi slovenskem, ktera je nad 30 let svetila nad Slovenci, spijoče

budila, zbujene dvigala, vstale napotovala, napotne vodila, vojene vladala, mlačne ogrevala in ogrete naduševala. Oj, in ta žarna zvezda je ugasnila, prezgodaj se uternila ter utonila v temni gomili pre-ranega groba! Toda ne tako, dragi moji! Ta zvezda ni ne ugasnila, ta zvezda se ni uternila, ta zvezda ni utonila; temoč Oče luči — tako zaupamo — jo je dvignil z obnebja zemeljskega ter jo pripel na strop nebeški, da še prijetniši sveti v družbi njegovih izvo-ljenih po besedah sv. pisma: „Qui erudiunt multos ad justitiam, fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æter-nitates.“ Kteri jih veliko podučujejo k pravici, se bodo svetili kakor zvezde vse večne čase. Te besede hla-dijo rano našega serca, ker nam veselo upati vele-vajo, da so se preselili naš ljubljani knez in vladika v bolji domovino, kjer jim je dano počivati od svojih trudov in težav, kamor jih natolcevanje, čertenje in preganjanje nasledovati ne more, kjer ni nobene raz-pertije med narodi, temuč, kjer vlada večna pravica, in vsi narodi le en jezik govorijo, in ta je — jezik ljubezni, in da imamo zdej Slovenci novega in zgovornega priprošnjika pri Bogu, kar postati so še v oporoki nam slovesno obljubili, ako jim Bog usmi-ljenje skaže.

Vendar ne bilo bi ne prav ne lepo, ako bi hotla naša čitavnica od njih grobne gomile slovo vzeti, preden je spominek dolžne hvaležnosti na njo posta-vila; in ravno to dolžnost opraviiti, smo se dnes tako obilno tukaj zbrali, in meni je prelepa naloga izročena, pokojnemu vladiku v slavni spomin besedo govoriti. Zahvalim se Vam, častiti gospodje odborniki! za to čast, da ste mene za dnešno besedo govornika iz-volili. Zakaj akoravno sem dobro prepričan, da bi bil vsak zmed Vas to nalogo popolniši doversil, kakor jo jez doversiti zamorem, se mi vender zdi, da ste prav izvolili. Ako namreč rad dovolim, da ste Vi po-kojnega vladika bolj ljubili, kakor jaz, — zakaj kdo je zamogel serce tako dobro zadosti ljubiti in spo-štovati? — vender v eni reči ne morem ne enemu zmed Vas prednosti prepustiti, namreč v tem, da bi bil kdo zmed Vas pokojnemu knezu veči hvaležnost

dolžin, kakor jaz, ki sem skoz vse leta svojega duhovskega stana v dneh žalostnih in veselih toliko dokazov Njih očetovske dobrotljivosti in ljubezni prejemal. In ravno zato me Vaše častno povabilo toliko tolaži in veseli, ker mi ob enem priložnost daje, mali darček osebne sinovske hvaležnosti na gomilo svojega Očeta položiti; bil sem namreč med prvimi, ktere je Njih škofovska roka mešnike posvetila.

Ne bom pa govoril od Njih zaslug cerkvenih, nje slaviti smo slišali, ko smo s solznimi očmi okoli Njih mertvaškega odra stali; ne bom govoril od Njih visokih krepost keršanskih, nje natančniši popisati so si prihranile „Drobtinice“ prihodnjega leta, temuč, poklicu in nalogi naše čitavnice zvest, bom govoril le od Njih neprecenljivih zaslug o slovetvu slovenskem.

Rojeni so bili Anton Martin na prijaznem griču Ponkavske fare, ki se Slom imenuje, in od kodar se tudi njih priimek Slomšek izpeljuje. Njih starši so bili pobožni in tudi premožni kmetovski ljudje, njih oče ob enem usnjarsk rokodelc, zato so večkrat rekli, da jih je mati na slamo povila. Dojila jih je pa mati ne kar z mlekom maternem, ampak tudi z mlekom naj nježnešega rodoljubja in iz nje pesmic preblagih, iz nje povestic premilih so duhteli v Njih serce prvi občutki ljubezni do naroda, in vdeležljive skerblijivosti za vse, kar njegovo življenje zadeva. Zato so tolikokrat in tako nadušeno od svoje ljube matere in od njenih pesmic in povestic govorili. Ker je bila Njih glava tako prebrisana, so jih za šole odločili in v Celje poslali. Večkrat so pravili, da jim je prizadevalo učenje nemškega jezika prvi čas mnoge težave, ali s svojo bistroumnostjo so v kratkem vse premagali, ter bili v vseh šolah vedno eden med prvimi. Vam morebiti je še neznano, kdo je prvi v mladem dijaku zbudil iskrico rodoljubja. Bil je, kakor so sami večkrat hvaležno pravili, gimnazialni učitelj Zupančič, mož ves pošten, pravičen in pobožen, resnično vnét za dostojno keršansko izrejo in omiko mladeži, kateri je že takrat, ko idea narodnosti evropejskih narodov se še ni bila zbudila, z bistrim

očesom previdil, da vsakemu izobraženemu človeku je potrebna omika in olika v narodnem zmislu in jeziku. Zato je večkrat dijakom nalogo dal, za domačo vajo izdelovati razne sestavke v slovenskem jeziku. Ko so se Anton Martin prvičkrat s peresom poskusili v slovenskem jeziku, jim je ta reč tako izverstno iztekla, da jih je učitelj očitno v šoli pohvalil. Drugikrat, ko se je god nekega učitelja bližal, je Zupančič, kakor učitelj lepoznanstva, tri učence odbral, da naj eden v gerškem, drugi v latinskem, tretji v nemškem jeziku pesem za god učiteljev zloži. Močno je zbolelo pokojnega kneza, da tudi oni te častite naloge prejeli niso. Pa kaj storijo? Ker jim je že enkrat v slovenšini tako dobro izteklo, se vsedejo in slovensko pesmico za god učitelja zložijo. Ko so že uni trije svoje pesmi izglasovali, prosijo, da bi bilo tudi njim še dovoljeno govoriti. Vse se čudi, ko jim tako gladko, krepko in lepoglasno slovenska beseda teče, učitelj Zupančič pa z veselim osupnjenjem pristavi in reče, da njemu se zdi, da imajo zmožnost, v slovenskem jeziku s časom še kaj večega storiti, naj se tedaj s posebno marljivostjo slovenšine lotijo. Toliko besed je bilo zadosti, narodno zavest v nadpolnem dijaku zbuditi, in mu ljubezen do slovenskega slovstva za celo življenje vdihniti. Mi pa se iz tega učimo, koliko zamore učitelj pri učencih, kateri si v ljubezen in veljavo pri njih zaslužiti, kateri je pravičen na vse strani in samostalen v prepričanju svojem, ter se ne uklanja minljivim menitvam časa in oseb, ktere vetric pripiha in zopet odpiha, temuč čversto koraka po stezi naprej, katero spozna pred Bogom za edino pravično in dostojno v blagor sebi izročene mladeži. Daj nam Bog takih učiteljskih značejev veliko!

Od tiste dobe so začeli Anton Martin slovenske bukve marljivo prebirati in se vaditi v slovenski pisavi raznih sestavkov, ter so si v malo letih pridobili toliko izurjenost, da so stopivši v Celovško semenišče vse druge bogoslovce v slovenšini tako daleč prekobili, da so na prošnjo takratnega semeniškega ravnatelja začeli slovensko slovnico bogoslovcem razla-

gati. Tako je bila utemeljena stolica slovenskega jezika v Celovškem semenišu, ki še stoji do dnešnega dne, in Ant. Martin kakor bogoslovec so bili na njej prvi učitelj *). Ker so bili ob enem za knjižničarja v semeniški knjižnici postavljeni, so imeli priliko, se s cerkvenimi učitelji soznaiti. Govorniška lepota njih spisov je mladega slovenskega učitelja, kateri je bil tudi sam z lastnostmi za govornika od Božje previdnosti tako bogato obdarovan, silno prevzela in nadušila. Veliko ur so prebili v knjižnici in si cele izpiske iz raznih cerkvenih učiteljev delali, ktere so potem v slovenski šoli učencem za prestavo v slovenski jezik podajali, in kateri od njih popravljeni so se potem ustmeno prednašali in tako je postala slovenska šola ob enem tudi šola slovenske cerkvene zgovornosti, in zopet Anton Martin kakor bogoslovec nje prvi učitelj. Iz tega se vidi, da so bili pokojni vladika že kakor bogoslovec bolj podobni dozorjenemu možu, kakor pa mladenču; živeli so, kakor njih verstniki terdijo, le edino za bogoslovske vednosti in slovensko slovstvo, za vse posvetno jim mar ni bilo, in ne bomo se čudili, da je pri takem obnašanji že takrat krožila med njih verstniki preroška govorica, da utegne bistro glavo tega verlega bogoslovca še kinčati kedaj škofvska kapa.

Po dokončanih šolah in prejetem mešnikovem posvečenji 8. sept. 1824 so delali kakor kaplan na dveh farah: pri sv. Lorencu na Bizelskem, in pri Novi cerkvi poleg Celja. Sad marljive priprave za slovensko cerkveno zgovornost se je ročno prikazal. Še pripovedujejo ljudje na obéh farah, kako so verniki od blizo in daleč skupaj hiteli, poslušat milo te-

*) Med slovstveno zapuščino smo našli še govor, s katerim so to slovensko šolo med svojimi součenci začeli. Njegov napis je: „Eingangsrede zum slovenischen Verein. Pisan je te govor z nadušenostjo, ki je le mladim letom lastna. Vvod se konča z besedami: „O könnte ich heute das Feuer der Begeisterung für die Sprache Slovenia's durch mein brüderliches Wort in euch anfachen, und es während der flüchtigen Tage dieses Jahres hier in eurer Mitte in hellen Flammen unterhalten. . .“

kočo besedo navdušenega mladega govornika; od njih pridig se je reklo, da „tako govorijo, kakor da bi rožice sadili“. Tudi Njih bogata pevska žila, kipeča ljubezni do Boga in slovenskega naroda, je tačas začela roditi, ter je obsadila slovenski Parnas z najnježnimi cveticami pobožnih in kratkočasnih, pa skoz in skoz nedolžnih in poštenih pesmic, ktere so še do sedanje ure veselje nedolžne mladine in bogoljubnih Slovincov, pa bodo gotovo še tudi naše pozne potomce razveseljevale s svojo nadzemeljsko dišavo. Iz te dobe izvira veči del njih mičnih pesem, v zbirki Ahacelnovi natisnjenih, med njimi posebno „Boštjan goljfan“, in „Zvonov pesem“ od M. Šilerja. (Drobt. l. 1847, str. 166.), zložena na Bizelskem, in večerna pesem „Glejte že solnce zahaja“, ki se je skoz več let v Savinski dolini slišala pevati od pastirjev in pasteric za vsakim germičem.

Taka izverstna delavnost ni mogla ostati brez daljnega slovesa; ime Slomšekovo se je s pohvalo izgovarjalo že tudi pri škofijskem sedežu v šent-Andreji. Zato jim je bila l. 1829 imenitna služba duhovnega voditelja ali špiritvala v zedinjenem kerškem in lavantinskem semenišu v Celovcu izročena. Ne more si duhovnik lepšega polja za svojo delavnost želeti, kakor ga najde v službi špiritvalovi; zato so se tudi oklenili Anton Martin tega prelepega poklica s celo dušo, s celim sercom in z vsemi močmi. Vedši, da bo le tisti dušni pastir za svoje verne po očetovsko skerbil, kateri jih po očetovsko ljubi, da je pa ljubezen do naroda neločljiva od ljubezni do njegovega jezika; — vedši, da bo le tisti govornik svojim slušateljem do serca segel in serce presunil, kateri ima njih jezik v popolni oblasti in je sam vdomačen v njegovem mišljenji in čutenji; vedši, da kar se v mladosti zamudi, se redko kedaj v poznejših letih nadomesti: so špiritval Slomšek vse svoje moči napeli, kolikor so okolišine tiste za našo narodnost neprijazne dobe dopustile, bogoslovce po moči v slovenskem jeziku izuriti, in jim zlahtno mladiko rodoljubja prav globoko v serce vcepiti. Zato so najpoprej popuščeno slovensko šolo vnovič obudili, prenovili in dostojno

vredili. Vsak četrtek od 11—12 ure so učili slovensko slovnico, in vsako nedeljo o ravno tem času pol ure so slovensko z učenci brali in brano etimologiško in slovniško razlagali, pol ure pa so razlagali slovensko cerkveno zgovornost in vadili bogoslovce v slovenski deklamacii. Da bi pa slovenska šola in slovenski jezik veči veljavo zadobil, so napravili k sklepu šolskega leta vselej slovesen izpit, ki se je navadno tisto nedeljo pred razhodom bogoslovcev obhajal, in k kateremu so vse Celovške in bližnje rodoljube povabili, med temi sta zlasti slovela: Ahacel in Jarnik. Izpit so končevale pesmi slovenske. Ker je govorniku spretnost v pisavi jezika, ktereга rabi, čez vse potrebna, so djanske vaje tako vredili, da so bogoslovci I. in II. razreda male povestice in pesmice v slovensko predstavljali, bogoslovci III. razreda tako imenovane „krije“, bogoslovci IV. razreda pa popolne pridige izdelovali in slovesno govorili ali prednašali. Te vaje so služile v gradivo za več knjižic, ktere so pokojni knez tisti čas izdali s pristavkom: „Spisali mladi duhovni“. Te knjige so: „Kratkočasne pravlice otrokom v podučenje. Iz nemškiga poslovenili mladi duhovni v Celovški duhovščnici.“ 1835. — „Prijetne pripovedi za otroke.“ 1836. — „Dve lepe reči za pridne otroke.“ 1838. — „Troje ljubeznjivih otrok“. 1838. — Posebno pa dvojno izverstno delo: „Keršansko devištvo“ l. 1834 prvokrat in l. 1858 sedmokrat natisnjeno, — in „Življenja srečen pot za mladenčce“ l. 1837 prvokrat in l. 1859 čertokrat natisnjen. Še drugo slovensko šolo so kakor špiritval osnovali in sicer za rojene Nemce, ktero so vsak četrtek od 9—10 imeli. To šolo so obiskovali večidel pravdoslovci, kteri so hodili praktične izpite (sprasevanja) v Celovec delat. Celo vradniki, med njimi tudi apelacijski svétniki so to šolo obiskovali; zakaj vlada jim je bila dala dovoljenje, da so smeli spričbe dajati, ki so tudi deržavno veljavo imele. — Kakor špiritval so tudi izdali zberko pesem z imenom „Ahacelnovih pesem“ znano, ki je bila leta 1838 prviokrat in leta 1838 pomnožena drugikrat, in leta 1855 zopet pomnožena tretjikrat natisnjena. — Njih naj

slovitiši delo iz te dobe pa je „Hrana evangeljskih nauk“ leta 1837 pri Ferstelnu v Gradci pervikrat in leta 1845 pri Leonu v Celovci pomnožena drugikrat natisnjena. Ta knjiga, ki zapopada veči del govore, ktere so še kaplan imeli, priča ob enem, kako marljivo in vestno so se za svoj pridigarski poklic pripravljali, in ob enem tudi druge rodoljubne duhovne za slovensko slovstvo vnemali, zakaj tudi izverstne pridige drugih duhovnov so v to knjigo vverstili, ktera se sme temelj Njih pisateljske slave imenovati, zakaj z njo je ime Slomšekovo med duhovni in ljudstvom tako daleč sloveti začelo, kakor daleč sega jezik slovenski. — Še nekih zanimivih dogodkov iz te dobe ne smemo zamolčati, ki nam kažejo takšno stanje slovenskega slovstva in pokojnega značaj, skoz in skoz djanski ali praktični. Perve bukvice, ki so jih — že špiritval — dali natisniti, so bile: „Molitvice in potrebni nauki za pridne mladenčce“, in enake tudi za žensko mladost. Ko jih bukvarju prinesejo in ga prosijo, da bi tudi založništvo prevzel, se stanovitno brani z izgovorom, da slovenskih knjig nihče ne kupuje. Morali so jih na lastne stroške natisniti dati. Ali kupčija teh knjižič je šla tako izverstno, da ko nov rokopis k knjigarju prinesejo, založništvo že z veseljem prevzame, in od te dobe so se knjigarji za Njih rokopise v resnici pipati ali tergati začeli. — Matija Ahacel, iskren rodoljub slovenski, tiste leta lecealni učitelj matematike in poljodelstva, se je že takrat silno veselil, ko so pokojni knez ko bogoslovec l. 1822 slovensko šolo začeli; ko so se pa zdaj ko špiritval v Celovec povernili, je bilo njegovo veselje popolnoma. Veselo jim roko poda, ter reče: „Zdaj bomo zopet slovensko začeli!“ Prosi jih, da naj na njegove stroške vse slovenske bukve za semeniša nakupijo, kolikor se jih le dobiti dá; kar se je tudi zgodilo. Že takrat so osnovali pokojni knez z Ahacelnom vred nekako malo slovstveno slovensko družbo. Od časa do časa so se namreč zberali Celovski slovenski rodoljubi in bližnji sosedje v Ahacelnovi gostoljubni hiši ob večernih urah, so tamkaj novo izdelane sestavke in pesmi brali

in jih po vzajemni kritiki popravljali in likali. — Tiste leta je bila tudi na Slovenskem znana abecedna vojska zastran Bohoričice in Metelčice. Knez so se poprijeli Metelčice in v svoji gorečnosti za napredek slovenšine se tudi te vojske vdeležili, ter jo v posebnem sostavku zagovarjali, kar so nam še dva dni pred smertjo pravili kakor kratkočasnico iz svojih mlajših let. Obžalujem samo, da sem zamudil, jih poprašati, kje da so tisti sostavek natisniti dali. — Ta abecedna vojska je bila kriva, da so si tako dolgo pomišljevali, k sedanjemu pravopisu prestopiti, in da so še celo perve Drobtnice l. 1846 v starem pravopisu natisniti dali, akoravno je bil takrat sedanji pravopis že obče priznan. Na večkratno prigovarjanje so odgovarjali: „Bojim se, da se bo sedanjemu pravopisu ravno taka godila, kakor Metelčici, ktera ni obveljala, akoravno je bila celo od vlade zapovedana. Toda prijatelj resničnega napredka, in vselej pripravljeni, osebne misli temeljitim željam drugih in občnemu pridu podvreči, so se tudi novega pravopisa brez daljega pomislika poprijeli, berž ko se je pokazalo, da je pri mnogoteri pomanjkljivosti vendar prva stopinja k vzajemnosti in književni edinosti Jugoslovanov. — Kako priserčna je bila zaveza med špiritvalom in bogoslovci, kaže naslednja zgodbica. Enkrat v god sv. Martina so obhajali bogoslovci IV. razreda godovno sošolca, in med pesmimi je nemška „od veselja“ posebno dopadla. Bogoslovci bi jo bili radi zapeli po slovensko; urno hiti eden k špiritvalu in prosi za slovensko prestavo, in glej! preden dve uri pretečete, jim jo prinesejo lepo poslovenjeno nazaj. Natisnjeno najdeš v zbirki Ahacelnovi str. 112 (drugi nat.) pod naslovom: „Veselja dom“. *) — Kako daleč okrog in kako globoko v rane je gledalo že takrat Njih bistro oko, bo spričalo naslednje. Da je bila takratna osnova ljudskih šol na Slovenskem za mladost neizrečena muka in skoraj brez vse koristi, priznajo zdaj z nami

*) Ta pesmica, v kateri pevec veselja zastoj po zemlji išče, in poslednjič svoje oči proti nebesom povzdigne ter poje: „Le tamkaj je pravo veselje domá“, se je po končanem govoru pokojnemu knezu in pesniku v spomin prav izverstno zapela.

vred tudi vsi pošteni Nemci. Toda takrat so bili le redki taki možje, katerim bi bil jasen ljudske šole pravi namen. Ali pokojni knez so bili že takrat prepričani, da omika naroda se dá doseči le na podlagi narodnega jezika. Zato so že takrat izmislili krasno osnovo slovenskih nedeljskih šol, ktere so v naši škofiji še v veljavi in gotovo še dolgo bodo kakor slaven spominek bistrournosti in rodoljubja pokojnega kneza. Prosili so namreč leto na leto bogoslovce IV. razreda, da bi otroke, ki vsakdenske šole obiskovati ne morejo, zbirali v nedeljski šoli, ter jih na podlagi slovenskega jezika učili. Djansko so jim tedaj kazali, kako naj v organiški zvezi in napredovanji učijo otroke slovensko brati, pisati in številiti, in kako naj učenje delajo mično in kratkočasno z vpletovanjem petja in poljedeljskih in zdravilskih in še drugih potrebnih nauk. In menim, da se v sodbi ne motim, ako rečem, da je pri tem učenji dozorela v njih visoka ideja, zastran slovensko-nemških ljuških šol, ktero so pozneje v bukvah „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“ vtelesili. Tudi v petji za ta namen pripravnih pesem so jih sami vadili; za vodilo so jim služile „Pesmi Ahacelnove“. Naj poprej so bolj izurjene pevce pri svojem glasoviru napeve učili, in priučene pesmi potem v slovenski šoli z vsemi bogoslovci prepevali. Zlasti po Njih učencih in po nedeljskih šolah so bile „Ahacelnove pesmi“ med Slovenci naše in kerške škofije razširjene, mnoge poprejšnjih nedostojnih, ali v jeziku popačenih ali pa sramožljivost žaljivih pesem je bilo s temi srečno spodrinjenih in boljši in čistejši pevski kus je bil ljudstvu vcepljen. Zares zasluga silno velika! Oj da bi hotli le tudi vsi slovenski pesniki sedanjih in prihodnjih časov skerbno čuti, da bi se nekdanja ljulika pohujšljivih pesem po očištenih slovenskih livadah zopet ne zasejala!

Potem ko so 9 let težko butaro špiritvalove službe tako krepko nosili, in — sme se reči — prenovili obličje Celovškega semeniša, so zopet želeli stopiti nazaj v pastirsko službo, za ktero je pred vsim in čez vse Njih bogoljubno serce gorelo. Na Njih prošnjo jim je bila l. 1838 Vuzeniška nadfara podeljena, in

bili so ob enem postavljeni za dekana in šolskega ogleda Vuzeniške dekanije. Tako so se sicer po telesu iz semeniša ločili, ali Njih serce še dolgo ni moglo pozabiti ljubljenih učencov, in jih tudi pozabiti ni hotlo. Njim v spomin, da bi bila vez ljubezni med učiteljem in učenci vekovita, so tedaj brez odloga začeli spisovati svoj „Mnemosynon slavicum“, kterega so l. 1840 s posvetitvo: „Suis quondam auditoribus et amicis carissimis“ na svitlo dali. Ta knjiga obsega v mični obliki nagovore, molitve in pesmi, pri raznih liturgiških opravilih potrebne, ali kaj da je že pred l. 1850 pošla do poslednjega iztisa! — Kakor dekan in šolski ogleda pa so zdaj svojo prvo in največo skerb obrnili na ljudske in sicer slovenske šole, zakaj pri tej gorati fari, kjer mnogim otrokom ni mogoče vsakdenske šole obiskovati, so potrebnost in korist zgoraj omenjenih slovenskih nedeljskih šol po lastni skušnji še bolj spoznali. Da bi duhovski tovarši dostojno vodilo za te šole v rokah imeli, so spisali neprecenljivo knjigo „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“, ktera se sme biser Njih pisateljskih del imenovati; v nji so vse, kar zamore šolo koristno in mično storiti, tako bistrourno v oblike lepe povesti povili, da je začela ta knjiga v kratkem tudi čez slovenske meje sloveti in je bilo celo iz Moskove na Rusovskem več iztisov naročenih. Bila je l. 1842 v prvo, l. 1848 v drugo in l. 1857 v tretje natisnjena. — Tukaj so tudi spisali homilije za vse liste nedelj in praznikov celega leta, ktere so pod imenom: „Apostoljska hrana“ na svitlo dali. Kakor v „evangeljski“, tako so se tudi v „apostoljski hrani“ izverstnega cerkvenega govornika skazali, in dokler bo živel narod slovenski, bo slovelo tudi ime Solmšekovo med slovenskimi pridigarji.

Ta gorečnost za blagor škofije jih je vredne storila, da so bili l. 1844 za korarja stoljne cerkve v šent-Andrej poklicani, in bilo jim je nadzorništvo čez ljudske šole cele škofije izročeno. Gotovo je, da ni bilo v celi škofii moža, kateri bi bil za to službo bolj sposoben, kakor pokojni knez. Vsaj so naj bolje poznali vse rane našega šolstva in imeli nezmerno lju-

bezen do mladine. Res da so le dve leti v tej službi poslovali, ali vendar se mora reči, da pri vsih zadržkih in ovérah, s kterimi so se mogli vojskovati, je bil ta čas za šole naše nadepolna juterna zarija boljši prihodnosti. Prijazni opomini in lepi nauki za razne predmete šolskega učenja za katehete in učitelje so se poverstoma nasledovali. Priporočali so, kar naj več so mogli, slovenske nedeljske šole, pa tudi kaplane nagovarjali, da bi ob četrtekih slovensko šolo imeti blagovolili, kar so tudi radi storili in še delajo do dnešnjega dne. Prizadevali so si, razširiti in povzdigniti med mladino veselo petje svetih, pa tudi drugih poštenih pesem v cerkvi in domá. V te namen so naročili učiteljem, jim zberko pesem in napevov poslati, v njih farah navadnih, da bi se naj boljše gradivo odbralo in natisniti dalo, in tudi to delo so, pa še le kakor škof doversili. Spisali so za šolarje dvojne molitvine bukvice, v kterih so vse za šolarje potrebne molitvice, pesmice in verske nauke, ktere je na pamet vediti treba, v prijetni venec povezali; enim se pravi: „Angel molitve“, drugim: „Sveto opravilo za šolarje“ 1846. Že takrat so živo spoznali, kako potrebno bi bilo Slovincem slovstveno društvo v izdavanje bukev, za izobraženje slovenskega ljudstva potrebnih, in so vložili do takratne Ljubljanske gubernije prošnjo za dovoljenje z natančnim načertom namena tega društva in pomočkov, s kterimi se ima doseči.

Ali kar bi nihče ne bil pričakoval, se je zgodilo. V tem ko je bilo avstrijskim Nemcem že zdavnej enako društvo pod imenom: „Mechitaristen Verein“ dovoljeno, je bilo društvo z enakim namenom Slovincem odrečeno*), in sicer odrečeno možu, ktereга edino ime je bilo poroštvo dovolj za postavno obnašanje društva. Akoravno je moglo tako določénje serce, ki si je bilo čistih namenov svesto, močno boleti, vendar možu tako krepkega značaja, kakor so bili pokojni knez, pogum ni upadel. Pošten in keršansk ro-

*) Erlass des illyrischen k. k. Landespräsidiums vom 15. April 1845, Z. 434.

doljub ne gleda na to, kako se njegove dela tolmačijo in kakšni nameni se jim podtikujejo, temoč on posluša edino glas svojega znotranjega prepričanja in dela nevtreuden za to, kar pred Bogom in svojo vestjo za dobro in pravično, za časni in večni blagor svojega naroda potrebno spozná. In tako so storili tudi pokojni knez. Žaljivo odrečenje zaželenega društva so ponižno in tiho prenesli, ne ene same besedice zastran tega nismo kedaj slišali iz Njih ust, ali sklenili so, ravno tisti namen, če tudi nepopolnoma, po drugi poti doseči. Izmislili so si krasno osnovo letnika za Slovence, v katerem bi pisatelji plode svojih vednost in poskušinj zastran cerkvene in domače izreje naroda priobčevati zamogli, in ker jim ni bilo dovoljeno celih kosov podajati Slovincem, so jim hotli podajati vsaj male drobtinice, in so zato te letnik „Drobtinice“ imenovali. Na den sv. Miklavža 1845 so osnovo in povabilo za Drobtinice spisali, in z novim letom 1846 so prišle perve Drobtinice na svet, katerim je pridjano tudi ono zanimivo povabilo. Bile so povsod z veseljem sprejete in v celo kratkem času do poslednjega iztisa prodane. — Še male dogodbice iz te dobe, za naš predmet zanimive, ne morem zamolčati. V jeseni leta 1845 smo slovenski bogoslovci v Celovškem semenišu osnovali med seboj malo slovensko čitavnico, ktere vodstvo je bilo meni izročeno. Pripeti se, da pridejo šolski nadzornik Slomšek ravno tisti čas v Celovec. Veliko željo sem imel, jih prositi, da bi se tudi v našo čitavnico vpisali, ali ker jih še osebno nisem poznal, tudi nisem serca imel, se jim približati. Tode tačasni stoljni kaplan, č. g. Matija Majer, me navdušuje in sam pred nje peljá. Z velikim veseljem vzamejo polo, berejo povabilo in načert s pohvalo, se že podpisanim udom milostno pripišejo, in v kratkem vse svoje izdane knjige čitavnici v dar pošljejo. Čitavnica naša pa je prejela s tem podpisom častito veljavo tudi pri tistih, ki so jo od začetka le s pisanim očesom gledali.

Po takem izverstnem poslovanji in trudenji za izrejo mladine in blagor škofije, kdo bi se čudil, da so knez in škof Frančišk Ks. Kutnar tako močno

želeli, možu tolike modrosti in gorečnosti Celjsko opatijo izročiti, da bi bili v sredi škofije njih desno oko in njih desna roka. Željo škofovo so spoštovali pokojni Anton Martin kakor povelje Božje, in so to službo morebiti še zato toliko rajši prevzeli, ker so zamogli upanje imeti, za dostojno izobraženje šolskih pripravnikov še kaj več storiti. Ali človek obrača, Bog pa oberne! V Celji za Antona Martina staja ni bilo; za viši poklic jih je bil Bog odločil. Mož, v raznih duhovskih službah tako izverstno izurjen in skušen, kateri je v svojem velikodušnem sercu nosil ves slovenski narod, in kterege ime so tudi Slovenci v svojem sercu nosili, je bil vreden, povzdignjen in postavljen biti na svečnik škofije, ter postati Slovencem luč, voditelj in bramba. In tako se je tudi zgodilo. Mesca aprila 1846 so Celjsko opatijo prevzeli, ali že konca maja tistega leta so bili škof Lavantinski izvoljeni, da bi postali umerlega Kutnarja vredni naslednik.

Kakor daleč se sliši slovenska beseda, tako daleč se je razlegalo veselje zavolj novice, da so Anton Slomšek izvoljeni škof Lavantinski. Tako častitega spreveda še Celjsko mesto ni vidilo, kakor tisti den, ko so Anton Martin slovo jemali. Od izbinih vrat do kolodvora je stala praznično oblečena in na dve strani razdeljena procesija, med katero so šli novo izvoljeni škof, spremljani od veliko duhovnov in mestnih in cesarskih vrád; dvanajst duhovnov jih je spremilo celo do Solnograda, kjer so bili 5. julija v škofa posvečeni.

S krepko roko so v 46. letu svojega življenja prijeli za škofijsko veslo, za geslo si izvolili besede sv. Ignacija: *Omnia ad maiorem Dei gloriam et animarum salutem* (vse v višji Božjo čast in duš zveličanje), in prepričani smo, da so pred Božjim sodnim stolom s sv. Pavlom zamogli reči: „*Cursum consummavi; fidem servavi*“: kar sem obljubil, sem z Božjo pomočjo dopolnil. Kdor méni, da so pokojni knez narodnost ljubili in spoštovali v posvetnem pomenu te besede, ta se moti in jih ni nikdar razumel. Njim je bila narodnost le dekla, ktera naj ponižno in pohlevno služi v višji namen: *Ad maiorem Dei glo-*

riam et animarum salutem: v višji čast Božjo in duš zveličanje. To je mesto, na katero se mora vsak vstopiti, kdor hoče narodne dela Njihove prav presoditi in vredno ceniti. Tega so nam porok vse Njih knjige, vsi Njih sestavki po raznih časnikih priobčeni, tega so nam porok vsi Njih pastirski listi, posebno od viharnege leta 1848; tega so nam porok tudi govori, s kterimi so nas tolikokrat tukaj v čitavnici razveselili. In ravno ker Njih nasprotniki in sovražniki, zgolj puhli liberalci po brezbožnem kopitu sedanjega veka, še zmožnosti némajo, Njih škofovega gesla razumeti, ravno zato so vse Njih narodne dela krivo tolmačili, jim nevarne namene podtikali, in jih posebno poslednje leta tako gerdo ogovarjali in černili. Ali vse vmazane saje, s kterimi so hotli zvezdo slave Antonove otemniti, bo nepristrana presoditev v kratkem odpihala, in zvezda Njih slave se bo še le nad Njih grobom v vsi svoji lepoti prikazala, kakor je eden poprejšnjih ministrov, Njih odkritoserčen spoštovavec, preroško izgovoril: „Dela Slomšekove se bojo še le po njegovi smerti dostojno cenile“. Pred sodnjim stolom svoje dobe niso našli pravice, ali prepričani smo, da jo naši bojo pred sodnjim stolom zgodovine.

Po zgledu sv. apostola Pavla so si prizadevali vsim vse postati v duhu keršanstva in naroda. Ali že pri nastopu viši pastirske službe so z bistrim očesom previdili, da eden zadržek bo vsem blagim namenom protivno v bran stal, ktere so v časni in večni blagor Slovencev izpeljati sklenili, in te zadržek je bil sedež Lavantinske škofije na kraji škofije in v nemški Lavantinski dolini na Koroškem. Dokler se sedež škofov na Slovensko ne prestavi, dokler se vsi štajerski Slovenci pod pastirsko palico enega slovenskega vladika ne zberejo, tako dolgo ni mogoče, da bi Lavantinska škofija lastno bogoslovsko semenišče zadobila, v katerem bi se odgojitev bogoslovcov potrebam sedanje dobe dostojno na narodni podlagi osnovala, tako dolgo ni upanja, da bi danica prosvete štajerskim Slovencem zasvetila. Pobožna ljubezen do naroda svojega je tedaj pokojnemu knezu misel in sklep vdihnila, se preseljevanja

škofovske stolice iz koroške na slovensko štajersko zemljo vnovič lotiti, ki je bilo že večkrat in sicer v letih 1785, 1809, 1826 začeto, pa po nezgodi časov in vnemarnosti dotičnih oseb vselej nedoveršeno pušeno. Z veseljem so tedaj zaslišali večkrat, posebno l. 1848 ponovljeno prošnjo štajerskih Slovincov, zlasti iz sekovske škofije, za omenjeno preselitev. Ni tukaj kraj, obširniši popisovati nedopovedljive trude in obilne stroške, ki jih je to delo pokojnega kneza stalo, dokler ni bilo l. 1859 srečno izpeljano; ali tega vendar ne smemo zamolčati, da so za vtemelitev novega semeniša v Marburgu iz svojih pičlih dohodkov 20,000 gl. na oltar svojega kersanskega rodoljubja položili.

Ker je to, kar so kakor škof za slovensko slovstvo storili, Vam vsem že bolje znano, naj povzamem le ob kratkem naj poglobitniše dela.

Vedoči, da zamore le tisti duhoven veselo in sadunosno v pastirski službi delati, kateri je narodno izobražen, njim je bila modra izreja bogoslovcev čez vse pri sercu. Vse moči so napeli, veliko sami žertvovali, da se je 4. bogoslovski razred l. 1850 v šent-Andrej prestavil. Navadno pobožno branje pri mizi in pri molitvi so ročno v slovenskem jeziku ukazali. Slovensko slovnico so več let sami razlagali, djansko podučevanje za spovednico in prižnico prav do smerti sami imeli, ter vadili bogoslovce v slovenskih zgledih. Pri vsih govorniških poskušnjah so sami pričujoči bili, ter so govorniku z očetovsko ljubeznijo povedali, kaj je hvale vredno, kaj pa poprave potrebno. Tudi naj slabši vreme jih tukaj v Marburgu zaderžati ni moglo, da bi k tem vajam prišli ne bili. Da bi se bogoslovci pred Njih očmi in pod Njih vodstvom tudi djansko vadili v oznanovanji besede Božje, so zapovedali, da so mogli bogoslovci IV. razreda v šent-Andreji domači družini, ki je bila večidel slovenska, v škofovski kapelici, tukaj v Marburgu pa v cerkvi sv. Alojzija, za slovensko družino po mesti, pridige in kersanske nauke imeti, ktere so v šent-Andreji vedno poslušat hodili, pa tudi tukaj še pogosto. Da bi si pa bogoslovci potrebno spretnost v bogoslovskih

izrazih pridobili, so ukazali, da naj se jim katehetika slovensko razlaga, ktera po učitelju tega predmeta, preč. g. Rozmanu, slovensko izdelana, je bila v „Drobtinah“ l. 1855 natisnjena, in kaj radi so vidili, ko so lansko leto učitelj pastirne tudi te predmet, in še nekteri drugi učitelji tudi druge predmete po slovensko razlagati začeli.

Drugo, kar jim je toliko pri sercu bilo, so ljudske šole po deželi. Omenjene slovenske šole so močno podpirali, jih krepko branili zoper tiste gospode, kateri so hotli vse le po starem kopitu imeti; pa tudi vsakdennskih šol niso pozabili. Ko je leta 1848 ideja narodnosti Evropo pretresla in tudi šole prešinila, in jasno ko beli den svetu pokazala, kolika krivica se je Slovincem v šoli godila, je minister Tun z zaupanjem izdelanje šolskih knjig Njih roki izročil. Spisali so sami mali slovenski katekizem, za druge bukve pa so načert osnovali, ter delo med sposobne duhovne in učitelje razdelili. Naj več, se vé da, so tudi za te knjige sami pisali, in poslane spise vse sami prebirali in popravljali. Tako je prišlo na den „Malo slovensko-nemško berilo“ l. 1853, „Veliko slovensko berilo“ l. 1855, „Ponovilo za nedeljske šole“ l. 1854, in da bi umeli učitelji te knjige dobro rabiti, so v Drobtinah l. 1861 posebno podučenje podali v sestavku: „Kratko vodilo za malo in veliko berilo. Blagim učiteljem dober svet.“ — L. 1853 so dali natisniti otrokom toliko ljubo knjižico: „Šola vesela lepega petja za pridno šolsko mladino“, za katero so bili že kakor šolski nadzornik gradivo nabirati začeli. Iz ravno tega gradiva so posnete tudi pesmi za pri žegnu z napevi, kakor so v Drobtinah l. 1861 natisnjene. In da bi se učitelji bolj spodbudovali za petje in sv. muziko, so l. 1852 darila iz lastnega premoženja na deset let razpisali, da naj prejme v vsaki dekanii tisti učitelj 5 gold., kateri se je po razsodbi šolskega ogleda v petji in muziki naj bolj izverstnega skazal.

Tretjo neutrujeno skerb so obračali na Slovencev narodno in pobožno domačo izrejo. Zato so z veseljem pozdravili družbo sv. Mohorja, leta 1851 v Celovci vstanovljeno, ktera ima lepi namen,

izdavati bukve za izobraženje prostega ljudstva primerne, ter so 500 gl. v njeno matico vložili. Oni so poskerbeli, da so se „Zgodbe sv. pisma star. in nov. zakona“ s podobami po dr. Šmidu v slovensko prestavile, ktere je ta družba na svetlo dala. — Preskerbeli so tudi Slovencem novo izdavanje „Djanja svetnikov“ s podobami l. 1854, ktero so s pomočjo krajskih in štajerskih rodoljubov izdelali. Kar je pa še več, vse rokopise so sami pregledali, celo natis sami popravljali, pri katerem delu, ki so ga večidel le ponoči zamogli opravljati, so si svoje poprej izverstne oči tako pokvarili, da so poslednje leta le še z očali, in še to le težavno brati in pisati zamogli. S posebno ljubeznijo pa so bili svojim „Drobtincam“ vdani, in akoravno so kakor škof vredništvo v druge roke izročili, so vender do smerti njih duša in poglavitni pisatelj ostali. Naj več in naj izverstniših sestavkov je iz Njih peresa; posebno pa so se mojstra skazali, kar zadeva duhovsko pastirstvo, življenjopise pokojnih rodoljubov, in šolo. *)

*) Omenimo le naj poglavitniši dela. L. 1846: Povzdigvanje trupla sv. Favstina marternika pri sv. Petru pod Marburgom, 8. kim. 1844 s pridigo vred, ki so jo pri tej priliki imeli. — Petnajst naglavnih grehov pri otroški reji. — Sedem prošinj materam in očetom. — Hudobni otroci, kervava šiba slabih staršev.

L. 1847: Življenjopis Matija Ahacelna. — Novi zvonovi v stari Vuzenici. — Zdaj še le vemo, kaj šola velja.

L. 1848: Sedem šol kerš. nauka za otroke. — Življenjopis: Valentin Stanič in Joan Pavl Ješenak. — Kdor usmiljenje skaže, usmiljenje najde. — Usmilene sestre. — Skerbna mati v saboto večer. — Petero smertnih nevarnost deviške sramožljivosti. — Šiba novo mašo poje. — Otroci na paši brez pastirja. — Pesmi: Kdo je vse vstvaril? — Nebeške bukvice. — Pridno dete. — Dva potepena šolarja. — Pesmi: Senica. — Čas. — Zvezde. — Slovencev dom. — Nebesa.

L. 1850: Sv. Miklavž. — Pridige osnovane za svetke. — Življ. Franc Ser. Šmid. — Strah in groza črne vojske na Vogerskem. — Hvaležen sin in serčen vojšak. — Tudi beseda človeka ubije. — Imenitna gostija Slovencev. — Več prilik. — Živa šola za domovino. — Šola napuha.

L. 1851. Oglej, perva zibel kerš. vere za Slovence. — Katoliška botrina sv. Leopolda. — Pridige osnovane za vse nedelje celega leta. — Živl. Tomaž Kren, Ljubljanski škof. — Več prilik. — Šola srečno starost včakati. — Potrebna raj-

Kakor za „Drobtinice“ so goreli pokojni vladika tudi za dobre, ljudstvu koristne časopise. Podpirali so jih, kakor so zamogli, in duhovnem dokajkrat naročali, da naj dobre časnike širijo, slabe pa zatirajo. Zmed vsih jim je bila „Danica“ naj bolj ljuba in draga; pogosto so z veliko pohvalo od nje govorili, ker se tako hrabro poganja za narodnost, pa še hrabrejši za keršansko vero in pobožnost. Ganljivo pa je bilo, ko so pri poslednjih duh. vajah na Slatini, malo dni pred smertjo, rekli, da želijo, naj bi bila

tenga, ktero malokdo stori. — Vsakdanja rajtenga. — Žganje in tobak. — Več pesem za šolarje.

L. 1852 Solnigrad, keršanstva slavni svetilnik Slovincem. — Pridige osnovane za vse nedelje (na dalje). — Rajni Juri Japel, lepa zvezda slovenskega slovstva. — Več basen. — Od-perto pismice vsem srenjskim poglavarjem. — Pesem: Iskrenim Slovincem.

L. 1853. Keršanska beseda o bratovšini sv. Cirila in Metoda. Keršanska beseda pri blagoslovu pokopališa. — Pridige osnovane za vse nedelje (nadalje.) — Živl. Leopold Volkmar, slavni pesnik slovenskih goric. — Spoštuj očeta in mater. — Šiba za otroke žlahna reč. — Pričkanje pobožnega mladenca in modrijana. — Šolarsko blago za nareke in predpise. — Obširin popis družbe od detinstva Jezusovega.

L. 1854: Pridige osnovane (sklep.) — Živl. Štefan Reich, duhoven Lav. škofije. — Zlata kaplica za slabo glavo. — Mlad berač, star tat. — Bog otroke varje. — Častilakote gerda šola. — Šolarsko blago.

L. 1855: Izveličana Linhard, ubogih mila mati, Slovenka. — Sveta meša, očitvidno razlagana. — Pridige osnovane za godeve Svetnikov. — Živl. Francišk Ks. Lušin, svitlo ogledalo svojim slovenskim rojakam. — Turki pred Dunajem. — Šrečen ni, kdor Marije ne časti. — Nedeljo posvečuj. — Dve basni.

L. 1856: Pridige osnovane za imeniteje sopraznike. — Živl. Tomaž Koren, nadfarmešter in dekan v Starem tergu. — Stari časi, zlati časi. — Mala basaga šols. blaga za odrašeno mladost.

L. 1857: Sedem žalost Marije (Pridige v Celovcu 1837 govorjene). — Živlp. Andrej Reja, farmešter pri sv. Petru pod gorami. — Ječmen in zberljiva družina. — Jurko in Božji stol. Deset dobrih svetov za šolsko blago. — Najboljši rajtenga. — Cerkvveno petje nekdanjo in sedajno na Štajerskem. — Pesem grešnika k devici Marii, perbežališu grešnikov.

L. 1858: Oznanilo sv. časov in praznikov cerkvenega leta. — Živlp. Jožef grof Radecki, slavni vojskovodja avstrijski. — Pesem: Hladni večer.

L. 1859 in 1860: Lepa beseda vsim prijatlom Drobtinic. Njih

v vsaki fari naše škofije vsaj ena „Danica,“ in ako nihče ne premore je naročiti, naj se naroči na Njih stroške. Več lepih sestavkov so tudi za „Danico“ spisali, in vsako leto o godu sv. Cirila in Metoda stanje in napredovanje te bratovšine Slovincem naznanili *).

Pa vse to jim še ni bilo zadosti. Kakor dobremu očetu jim je bilo naj slajši tolažilo, s svojimi duh. otroci se prav po očetovsko razgovarjati; in ker jim to ustmeno mogoče ni bilo, so se sredstva pastirskih listov posluževali. Njih pastirska beseda je imela čez serca ne kar domačih vernikov, ampak Slovincem sploh čudovito moč; poslušali so jo zares kakor besedo poslanca Božjega. Že Njih prvi pastirski list

starašina. — Misijonski poduki za razne stanove. — Živlp. Oče Ožbalt Ravš, iz reda družbe Jezusove. — Sv. križ v šoli. —

L. 1861: Selitev sedeža Lavantinskega škofijstva v Marburg. — Zlato ravnilo keršanskega življenja (misijonska pridiga). — Kerš. beseda za družbo sv. detinstva Jezusovega. — Kerš. beseda za Marijno družbo misijonom pomagati v srednji Afriki. — Živlp. Poldrugi den na mislinskih fužinah (gospodična Amalia Hagenauer). — Franc Ipavec, izgled keršanskega zdravnika. — Pes in mačka. Sedajnih posvetnih modrijanov izgled. — Ovčar in njegov pes. — Kratko vodilo za malo in veliko berilo.

L. 1862: Vaje cerkvene zgovornosti. — Poduk za berače. (Misijonska pridiga.) — Ogovor Slovincem. — Graja nemškutarjev. — Milo zdihovanje po miru. — Slava rajnim rodoljubom in vtemeliteljem našega slovstva. — Otokar V. vstanovnik žčekkega samostana kartuzijskega na Slovenskem. — Tužne solze na groblji tega samostana (Prelepa pesem). — Franc Čepe, dekan Jareninski. — Šen Petrovo 1861. Bog se skuša za čast svojih dni. — Prelepe basni v pesniški obleki: Glasni zvonček naše vesti. — Jagode in otroci. — Gos in labud. — Rožice in valovi. Tulipa in violica. — Petero uganjk. — Solnce in veter — Zlata svatovšina, ali kako otroke dobro rediti. — Pesmi: Previdnost Božja. — Kje je ljubi Bog doma. — Juterno solnce. — Večerno solnce. — Naj boljši vince za otročiče. — Slovo Žolcpaškim planinam.

*) Omenimo le poglobitnih: L. 1849: Št. 2. Lepo petje, lepo serce Št. 11. Povaba Slovincem v družbo sv. križa. — L. 1850: Št. 11. Sedem naglavnih grehov naših šol. — L. 1853: Št. 13. Razglasilo neomadeževanega spočetja prečiste D. Marije v Lav. škofiji. — L. 1855: Št. 19. Družba sv. detinstva Jezusovega. — L. 1856: Št. 49. Opomba bratovšine sv. detinstva Jez. — In vsako leto dopis zastran bratovšine sv. Cirila in Metoda.

je bil kakor iskra nebeška, ki je vse slovenske serca presilno razveselila, ogrela in nadušila, in Njih pastirski listi v vihnem letu 1848 so bili duhovnom in ljudstvu naj gotovši vodilo, da ni zašlo v politiške in cerkvene zmote. Menim, da bi se vsem Slovincem močno vstreglo, ako bi se vsi pastirski listi pokojnega vladika zbrali in v posebni knjigi izdali. Ta knjiga bi bila naj častniši spominek na grobu Njihovem, bi Njih duha in nauke naj stalniši ohranila v sercu duhovnov in vernih Slovencev, bi pa tudi Njih nasprotnikom, ako še le kolikaj dobre volje imajo, priložnost dala, se Njih resničnega in navdušenega avstrijanskega patriotizma prepričati. Obljubim Vam pripomoči, da ta knjiga izide.

Vender Njih keršansko rodoljubje se ni dalo omejiti tesnim mejam slovenskim; Njih široko serce je objemalo z enako ljubeznijo vse Slovane, katoliške kakor nekatoliške. Zato je cerkvena rana nesrečnega razkolništva Njih bogoljubno serce čez vse bolela; in da bi si njo polajšali, so sklenili, novo bratovščino pobožne molitve pod obrambo ss. slovanskih apostolov Cirila in Metoda med Slovani vpeljati. Pri duh. vajah l. 1851 v Brežcah so hotli to braterno duhovnom slovesno oznaniti. Ali huda bolezen, prvi vzrok Njih prerane smerti, jih je na poti napadla in v Celji na posteljo položila. Tedaj so le pismeno povabilo poslali k duhovnim vajam, ki nas je tako navdušilo, da smo se mende vsi pričujoči ročno podpisali. S kolikim veseljem je bila ta bratovščina, ne kar po slovanskih, ampak tudi po nemških škofijah sprejeta, in koliko žalnega sadu povračanja razkolnikov v naročje naše cerkve je že obrodila, posebno od kar je l. 1852 v Rimu cerkveno poterjenje dobila, je „Danica“ od leta do leta naznanjala. Kdo bi dvomil, da bi zedinjenje Slovanov v veri tudi mnogo pospešilo vzajemnost, zložnost in povzdigo slovanskega slovstva?

Toliko in še veliko več so delali in se trudili pokojni knez vladika za slovensko slovstvo, za narod in sv. cerkvo. Ni preteklo leto, da bi se ne bili Slo-

venci novih plodov Njih pobožnega rodoljubja veselili. Bili so v resnici zvezda, na katero je cela Slovenija s počesanjem gledala, bili so v resnici vodja Slovencev, na katerega glas so z veselo vdanostjo poslušali. Zato so nam tekle srečno in veselo in hitro blagonosne šestnajstere leta Njih višega pastirstva, — oj, in le prehitro so nam pretekle! Ali žetva na polji, od Božje previdnosti Njim odločenem, je dozorela, in zato je ukazal Gospod žetve nebeškim ženjem, da naj zlato klasovje požanjejo in bogate snope shranijo v žitnice nebeške. In če pri katerem mozu sedanje dobe, se smejo gotovo pri grobu pokojnega kneza veselo zapeti besede psalma Davidovega: „*Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.*“ Ko so na setvo šli, so jokali in v solzah in mnogih britkostih sejali svoje seme: ali zdaj ko so dolino solz zapustili, so z veseljem šli v nebeško domačijo, in angeli so veselo pevaje za njimi nesli bogate snope njih žetve. Naj tedaj počivajo v miru, katerega so si obilno zaslužili, in naj veselo uživajo večno krono svojih del, ktere vse in edino storjene so bile: *Ad majorem Dei gloriam et animarum salutem*: vse v povišanje časti Božje in duš zveličanje.

Mi pa v duhu še enkrat Njih grobno gomilo obstopimo, si na Njih grobu še enkrat roko podamo in pri slavnem imenu Antona Martina Slomškega še enkrat obljubo ponovimo, da hočemo biti in ostati zvesti sini svoje domovine in rodoljubi goreči, — da hočemo zvesto hoditi po stezi, katero so nam oni odkazali, — neutrudeno delati za pravi blagor naroda, — se ne ustrašiti nobenih sovražnikov naše narodnosti, — se ne ukloniti nobenim zaderžkom in nasprotkom, bodi si od desne ali od leve. Naše geslo naj bodo besede, ktere so nam pokojni knez, ko so poslednjokrat v slatinskem zboru svojih duhovnov govorili in kakor oporoko svojega rodoljubja zapustili: „*Bodimo vselej nepremagljivi katoličani — zvesti Avstrijani — in Slovani.*“ Da — slovenski rodoljubi smo in na veke ostanemo, — ali vselej le v duhu kersanstva.

